

Plan Tuinstad Slotermeer

In het Juli/Augustus-nummer 1952 van „Natura” las ik het artikeltje van J. E. Sluiters over de terreinen der uitbreidingsplannen in Amsterdam-West en iets over vogelstand en plantengroei in deze gebieden. In aansluiting hierop wil ik nog het volgende naar voren brengen. *)

In de eerste plaats over de avifauna. Sinds het begin van de werkzaamheden in het gebied heb ik de vogelstand daar nagegaan en de resultaten ervan in een aantal artikelen in verschillende tijdschriften neergelegd. Voor degenen, die zich hiervoor wellicht mochten interesseren, noem ik deze publicaties hieronder in chronologische volgorde:

1. De avifauna van de Sloterdijkmeerpolder en zijn naaste omgeving: *Limosa* (tijdschrift Club van Ned. Vogelkundigen) 1949, no. 22.
2. Broedvogeltelling in weidelandschap: *Ardea* (tijdschrift Ned. Ornithologische Ver.) 1950, nr. 37.
3. Broedvogeltellingen: In *Weer en Wind*, 1950, nr. 9.
4. Aantalbepalingen van akkerleeuwerik-territori: In *Weer en Wind*, 1950, nr. 10.
5. De avifauna in „Plan tuinstad Slotermeer” van Oct. '48—Oct. '49. *Limosa* 1951, nr. 24.
6. Broedvogels van een klein parkachtig terrein: De Wandelaar in *Weer en Wind*, 1951, nr. 8.
7. Broedvogeltellingen bij de akkerleeuwerik: De Wandelaar in *Weer en Wind*, 1951, nr. 8.
8. De broedvogelstand van de Ooekmeerpolder in 1950: De Wandelaar in *Weer en Wind*, 1951, nr. 9.
9. De broedvogelstand van een zandsputveld: De Wandelaar in *Weer en Wind*, 1952, nr. 7.
10. Nogmaals: De broedvogels van een zandsputveld: De Wandelaar in *Weer en Wind*, 1952, nr. 9.
11. Iets uit de geschiedenis van de Ooekmeerpolder: De Wandelaar in *Weer en Wind*, 1952, nr. 10.
12. De avifauna van de uitbreidingsplannen in Amsterdam-West van Oct. 1949 tot en met Dec. 1951: *Limosa* 1952, nr. 25.
13. De broedvogelstand van de Ooekmeerpolder in 1951: De Wandelaar in *Weer en Wind*, 1952, nr. 12.
14. Herinneringen aan de Sloterdijkmeerpolder: De Wandelaar in *Weer en Wind*, 1953, nr. 2.
15. De avifauna van de uitbreidingsplannen in Amsterdam-West in 1952: *Limosa* 1953, nr. 26.

De nos. 1, 5, 12 en 15 van deze lijst geven een zeer kortgehouden, geheel overzicht over alle ornithologische waarnemingen in deze gebieden van 1942 tot en met 1952, dus een periode van elf jaar. In deze geschriften komt de groei van het werk duidelijk tot uitdrukking, alsook de steeds groter wordende invloed van het werk op de avifauna. De oppervlakte, welke steeds onder controle gehouden moest worden, om deze wijzigingen op de voet te kunnen blijven volgen, breidde zich steeds uit. Op het moment, dat ik dit schrijf, bedraagt deze reeds ongeveer tien vierkante kilometer. Vanzelfsprekend stelt deze oppervlaktevergroting steeds hogere eisen aan het onderzoek. Terwijl ik in de eerste zes maanden van 1950 374 uren in het onderzochte gebied doorbracht, werd dit aantal in de eerste helft van 1952 reeds opgevoerd tot 534 uren, waarvan de meeste vanzelfsprekend in de broedtijd werden besteed. In de nos. 3, 4 en 7 van de lijst worden enige uiteenzettingen gegeven over de werkwijze bij de quantitative onderzoeken in weidegebieden, alle gelegen in het terrein der uitbreidingsplannen, terwijl in de inleiding van nr. 1 en in de artikelen nos. 11 en 14 een en ander over de geschiedenis van het terrein, resp. een deel ervan (Ooekmeer- en Sloterdijkmeerpolder) wordt gegeven. De overige artikelen hebben alle betrekking op de vogelstanden van afzonderlijke gebiedjes met een vaak karakteristiek en geheel van het oorspronkelijke landschap afwijkend biotoop.

In verband met dit laatste heb ik nogal wat aandacht aan de verschillende

*) Door voortdurend plaatsgebrek bleef dit artikel sinds 1952 overstaan.

vegetatie-typen moeten besteden en kwam daarbij vanzelf de voor dit terrein bijzondere plantensoorten tegen, zoals bijv. zeeraket.

Deze plant werd door mij in 1950 voor het eerst in een enkele pol aangetroffen op het zandlichaam van een nieuwe weg, waarvan het zand uit duinen bij IJmuiden afkomstig was. De herkomst van het zaad ligt dus voor de hand. Volgens „Inleiding tot de Plantensociologie” van J. Meltzer en V. Westhoff is de zeeraket een obligate halophyt, dus een zoutplant, die *uitsluitend* op zoute gronden voorkomt en niet slechts *bij voorkeur*, zoals bij andere zoutplanten wel het geval is. Dat de plant zich in 1951 en 1952 zo sterk over aangrenzende nieuwe zandspuitsvelden kon uitbreiden, moet dus in het zoutgehalte dier terreinen worden gezocht. Het zand hiervoor, aangevoerd met pijpleidingen dwars door de IJpolders heen, was vrijgekomen bij het uitdiepen van de nieuwe Westhaven, een haven, die in open verbinding staat met het berucht-brakke Noordzeekanaal en de haven van IJmuiden. Zowel met het voorkomen van de zeeraket als de afkomst van het zand wezen op een hoog zoutgehalte. Dank zij de welwillendheid van de Dienst Publieke Werken van de Gemeente Amsterdam was ik ook in de gelegenheid cijfers over dit zoutgehalte te verzamelen. Op dit terrein trok ik op 24 Juli 1951 de volgende watermonsters:

1. uit een pasgegraven afwateringssloot langs het terrein;
 2. van het grondwater uit een pas speciaal hiertoe gegraven putje midden op het terrein;
 3. eveneens van grondwater midden uit het terrein;
 4. uit plassen regen- en opspuitwater, die nog niet uitgedroogd waren sinds het ontstaan van het terrein,
- en vond hiervoor bij onderzoek op het laboratorium van Publieke Werken de volgende zoutcijfers:

1.	600	milligram	Chloor	per	liter	water
2.	1460	„	„	„	„	„
3.	1820	„	„	„	„	„
4.	1625	„	„	„	„	„

Tot een goed begrip diene nog, dat men van zoet water spreekt, indien het minder dan 100 milligram Chloor per liter water bevat en dat van weinig-brak water („oligohalien”) wordt gesproken bij 100 tot 1000 milligram Chloor per liter water.

Het behoeft dus niet te verwonderen, dat de zeeraket hier welig kon tieren, tezamen met nog enkele andere bekende halophyten als zeeaster en zilte schijnscurrie.

Natuurlijk zou hier over de plantengroei van dit terrein, ook al had deze nooit het leeuwendeel van mijn belangstelling, veel meer te vertellen zijn, doch ik moet mij ter wille van de plaatsruimte wel enige beperkingen opleggen.

Door de opspuitingen uit diepere lagen kwamen vele schelpen mee naar boven, die, behalve dat zij, in grote banken neergelegd, een aantrekkelijke broedplaats voor de Kleine Pluvieren waren, ook zelf een interessant studie-object vormden. Van wat ik hiertussen vond, noem ik *Bittium reticulatum* (da Costa), een ca. 1 cm hoog en maximaal 2 mm breed torenvormig schelpje, dat afkomstig is uit de Eemlagen en dat hier zeer veel voorkomt, *Nassarius reticulatus* (L.) *var. mamillatus* (Risso), de gevlochten fuikhoorn, en verder

een menigte schelpen, die wij gewend zijn aan ons strand te vinden, zoals de platte slijkgaper (*Scrobicularia plana*) (da Costa), de grote strandschelp (*Macra corallina cinerea*) (Montagu), de eetbare kokkel (*Cardium edule*) (L.), de eetbare mossel (*Mytilus edulis*) (L.), enzovoorts.

Van de schelpen naar de zoogdieren is een grote stap, doch zeker de moeite waard. Toen uit de oorspronkelijke veenbaggerbergplaatsen grote rietvelden waren ontstaan, vestigde zich hier de dwergmuis. Nog in het najaar van 1951 vond ik hier vele der kunstig in het riet opgehangen nestjes van deze soort, vaak nog met jongen erin. Jammer was het, dat deze nesten ook vrij veel door onze baldadige jeugd werden gevonden. Sindsdien is het meeste riet door hernieuwde opspuitingen alweer verdwenen en met het riet verdween ook de dwergmuis vrijwel geheel.

Een ander zoogdierje verminderde eveneens in aantal en dat was iets, wat voor vogelliefhebbers toe te juichen was. Dit was de wezel, die in het oude landschap veel voorkwam. Vaak zag men het dier tussen holten wegglijpen, in dijken, onder bruggetjes, langs heggen of onder wilgen. De opspuitingen en het wegbaggeren van veel land hebben klaarblijkelijk veel slachtoffers gemaakt, want zo talrijk de soort vroeger daar was (1942—1946), zo zelden ziet men haar thans. Het hermelijn is altijd veel zeldzamer geweest dan de wezel, zodat een eventuele achteruitgang bij deze soort veel moeilijker te volgen is.

Dit alles geldt de terreinen der uitbreidingsplannen van Amsterdam-West. Een terrein van beperkter omvang, doch met vele der zelfde mogelijkheden, ligt nog in de omgeving van Amsterdam: het gebied der nieuwe havenwerken in de Amsterdampolder, ten Noordwesten van de stad, ten Oosten van de spoorlijn naar Zaandam. Dit terrein is reeds verscheidene jaren het geliefde broedgebied van kluten, strandpluvieren en kleine pluvieren, terwijl zelfs het witgesterde blauwborstje hier meer dan eens werd waargenomen! Amsterdam, 7 Augustus 1952.

J. Walters.

Waarnemingen waarover men zich verheugt

Zondag 11 October jl. werden door enige K.N.N.V.-leden van de afdeling Tilburg op het Goorven-Landgoed „de Utrecht” te Elsbeek in Noord-Brabant twee wilde zwanen gezien (*Cygnus cygnus* of *Cygnus bewickii*), een niet alledaagse waarneming in deze zuidelijke regionen, zo ver van grote wateren. Ook is hetzelfde ven een vaste overwinteringsplaats van ganzen (die daar iedere avond komen slapen). Hoe lang de zwanen er gebleven zijn hebben we niet kunnen constateren. Op 19 October werden op „de Plaes” in de nabijheid nog 14 dodaarsjes gezien (de mannetjes „hinnikten” vaak). Tilburg, Nic. Pieckstraat 26

J. Post

De kleine kogelwerper

Op 17 October 1953 werd me door een der deelnemers aan een paddenstoelenexcursie in Wassenaar een stukje dood eikenhout, een takje van slechts 4 cm lang, gebracht, waarop een gelig groeisel. Op dat ogenblik was niet zo dadelijk te zien, met welke Sterum (naar ik meende) of met welk geval dan ook, we te doen hadden.